

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاماری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و بهواره ناظر بر اعمال انسان و به مشور پاسبان داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری
مادان شبخیمان و اخصای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- 1- اصل برانست: التزام به برانست جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- 2- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- 3- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و ائذ نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- 4- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با حرمت با در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- 5- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- 6- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- 7- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- 8- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- 9- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: تاریخ ایران باستان

عنوان:

نگاهی به مانی، زندگی و عقاید او

استاد راهنما:

دکتر نادر میر سعیدی مجد آبادی

استاد مشاور:

دکتر مهرناز بهروزی

پژوهشگر:

ندا قنواتی

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم بہ:

تقدیم بہ پدر و مادر عزیزم

کہ وجودشان برایم ہمہ عشق بود و وجودم برایشان ہمہ رنج

توانشان رفت تا بہ توانایی برسم

مویشان سپیدی گرفت تا رو سپید بانم

آنان کہ فروغ نجاتشان

گرمی کلامشان

روشنی روشنیشان

سرمایہ جاودانہ زندگیم بودہ

و در برابر وجود کرمات زانوی ادب بہ زمین می ننم و بادی مالکال از عشق و محبت بردستان بوسہ می زنم.

تقدیر و تشکر:

بر خود وظیفه می دانم که از اساتید که افتخار و عزیزی که در انجام این پژوهش دلسوزانه و صبورانه بار اهنایی های عمیق خود مرا به تلاش

بیشتر همت تهیه این پایان نامه هدایت کردند نهایتاً سپاسگزاری و تقدیر را به جا آورم جناب آقای دکتر نادر میر سعیدی استاد

راهنما و سرکار خانم مهرانز به روزی استاد مشاور این پژوهش و جناب آقای دکتر میرزا محمد حسنی استاد داور.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب ندا قنواتی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۹۵۱۴۴۶۰۰ در رشته تاریخ ایران باستان که در تاریخ ۹۱/۱۱/۲۳ از پایان نامه خود تحت عنوان نگاهی به مانی، زندگی و عقاید او با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشید یگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه و موسسا آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: ندا قنواتی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۱/۱۱/۲۳

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای /خانم ندا قنواتی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ بحروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد: ۱۰۱	کد شناسائی پایان نامه: ۱۰۱۲۱۱۱۰۹۱۱۰۰۱
عنوان پایان نامه: نگاهی به مانی، زندگی و آثار او	
نام ونام خانوادگی دانشجو: ندا قنواتی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۸/۷
شماره دانشجویی: ۸۹۰ ۹۵۱۴۴۶۰۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۱۱/۲۳
رشته تحصیلی: تاریخ گرایش ایران باستان	
استاد / استادان راهنما: دکتر نادر میرسعید مجدآبادی	
استاد / استادان مشاور: دکتر مهرناز بهروزی	
آدرس: اهواز، شهرک نفت، فاز ۳، خیابان شهریور چهار، پلاک ۲۸۹ شماره تلفن: ۴۱۶۴۴۵۶-۰۶۱۱ و ۰۹۱۶۵۷۸۷۰	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): خلاصه: مانی در سده سوم میلادی در بابل زاده شد او بنیان گذار کیش و آیینی بود که از تلفیق ادیانی چون زرتشتی، گنوسی، مسیحی، و بودایی بوجود آمده بود. دین مانی بر پایه دوبن نگری بود؛ یکی نور و دیگری تاریکی که این جهان به خاطر تلفیق این دو بوجود آمده بود انسان در جامعه مانی تنها وظیفه داشت با انجام اصولی به جدایی هر چه سریع تر ذرات نور از تاریکی کمک کند تا رستگار شود، مانویان اولین کسانی بودند که هنر را در خدمت دین گرفتند و برای فهم بیشتر دین اسطوره ها و فرهنگ های هر منطقه در خدمت دین خود درآوردند مانی توانست دینش را در دبار ساسانی به شاپور عرضه کند و با حمایت اودینش در امپراتوری ایران گسترش کند که مورد مخالفت موبدان زرتشتی قرار گرفت و در زمان بهرام اول به دستور بهرام کشته شد دین خود را در غرب امپراتوری روم تا هند از مرزهای چین تا عربستان رواج دهد. اهداف: بررسی زندگی مانی و فلسفه دینی آیین مانی و جامعه دینی مانوی، هنر و ادبیات مانی سیر گسترش مانویت در ایران، چین، آسیای میانه، و در ایتالیا و گل. روش پژوهش: توصیفی، تشریحی و تحلیلی است. نتیجه کلی: با توجه ویژگی های که در سده سوم میلادی در منطقه بین النهرین و ایران وجود داشت مانی تحت تأثیر عقاید مذهبی مختلف قرار گرفت و آیینی بنا گذاشت که بر پایه ادیان زرتشتی و مسیحی و بودایی بود این دین با توجه شیوه تبلیغی خود انعطاف پذیری و شرایط مذهبی سخت گیرانه در ایران خیلی سریع گسترش یافت اما به دلیل مستحکم نبودن پایه های اصولی و همچنین دید منفی گرایانه اش نسبت به این دنیا و شرایط سخت، برای پیروانش و سخت گیری حکومت ها بر آن دوام نیاورد و آخرین بازمانده های آن در سده پنجم میلادی از بین رفتند.	

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱

فصل اول: کلیات طرح

۱-۱- بیان مسئله..... ۶

۲-۱- هدفهای تحقیق..... ۷

۳-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن..... ۷

۴-۱- سوالات و فرضیه های تحقیق..... ۷

۵-۱- مدل تحقیق..... ۹

۶-۱- تعارف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی..... ۹

۷-۱- روش تحقیق..... ۹

۸-۱- قلمرو تحقیق..... ۱۰

۹-۱- جامعه و حجم نمونه..... ۱۰

۱۰-۱- مشکلات و محدودیت های تحقیق..... ۱۰

۱۱-۱- پیشینه و ادبیات پژوهش..... ۱۱

۱۲-۱- سازماندهی تحقیق..... ۱۱

۱۳-۱- نقد و بررسی منابع و مأخذ..... ۱۲

فصل دوم: سیر تاریخی آئین مانی و مانویت پس از مانی

مقدمه..... ۱۶

۱-۲- وضع سیاسی و فرهنگی و مذهبی ایران و بین النهرین ونواحی مجاور آن در عصر ظهور

مانی..... ۱۷

۲-۲- اوایل کار مانی..... ۱۹

۳-۲- فعالیتهای تبلیغاتی مانی..... ۲۳

۴-۲- سرانجام مانی..... ۲۸

۳۴	۵-۲ علل عدم توفیق آئین مانی
۳۶	۶-۲ آگوستین و مانویت
۴۰	۷-۲ مانویت پس از مانی و گسترش آئین مانی
۴۶	۱-۷-۲ مانویت در شرق
۴۷	۱-۱-۷-۲ زنادقه
۴۹	۲-۷-۲ مانویت در غرب
۵۰	۱-۲-۷-۲ اکاتارها
۵۲	۲-۲-۷-۲ آیین پولیسی ها
۵۳	۳-۲-۷-۲ جنبش بوگومیل

فصل سوم: اصول عرفانی آئین مانی

۵۶	مقدمه
۵۶	۱-۳ آیین گنوسی و دستگاه دین مانی
۵۸	۲-۳ آفرینش از دیدگاه مانی
۶۴	۳-۳ جهان مادی مانوی
۷۱	۴-۳ سرنوشت انسان
۷۲	۵-۳ جهان پسین
۷۶	۶-۳ عیسی از دیدگاه مانی
۷۹	۷-۳ اعداد در آئین مانی

فصل چهارم: ساختار جامعه مانوی

۸۲	مقدمه
۸۲	۱-۴ جامعه مانوی
۸۴	۲-۴ فرمانهای مانی
۸۶	۳-۴ نماز در آئین مانی

۸۷.....	۴-۴	طریقه روزه در دین مانی.....
۸۸.....	۵-۴	خوراک برگزیده نزد مانویان.....
فصل پنجم: هنر و ادبیات مانوی		
۹۰.....		مقدمه.....
۹۰.....	۱-۵	ادبیات مانوی.....
۹۲.....	۲-۵	اشعار مانوی.....
۹۳.....	۳-۵	خط مانوی.....
۹۵.....	۴-۵	کتب مانوی.....
۹۶.....	۵-۵	آثار مانی.....
۹۶.....	۱-۵-۵	انجیل.....
۹۶.....	۲-۵-۵	گنج زندگان.....
۹۷.....	۳-۵-۵	رازان.....
۹۷.....	۴-۵-۵	غولان.....
۹۸.....	۵-۵-۵	فرقماطیا.....
۹۸.....	۶-۵-۵	رسائل.....
۹۸.....	۷-۵-۵	شاپورگان.....
۹۹.....	۸-۵-۵	کفالایا.....
۹۹.....	۹-۵-۵	ارژنگ.....
۱۰۰.....	۱۰-۵-۵	زبور.....
۱۰۱.....	۶-۵	ویژگیهای کتب مانوی.....
۱۰۳.....	۷-۵	نقاشی مانویان.....
۱۰۶.....	۸-۵	رنگ در نقاشی مانویان.....
۱۰۷.....	۹-۵	نماد در نگاره های مانی.....

۱۰-۵ دیوار نگاره های مانی.....	۱۰۹.
پیوست ها.....	۱۱۰.
نتیجه گیری.....	۱۱۴.
فهرست منابع.....	۱۱۵.

مقدمه:

سال هاست که پژوهش های جدی بر روی ادیان و فرهنگ های کهن ذهن پژوهشگران را به خود معطوف کرده است. یکی از این ادیان دین مانی است که با کشفیات باستانشناسی از قرن بیستم که در شنهای واحه ترفان واقع در ایالت سین کیانگ چین وارد مرحله تازه ای شد. این کاوش ها گنجینه ای مینیاتور، دیوار نگاره ها، مجسمه و نیز دست نوشته های مانوی را به ارمغان آورد. بسیاری از ابهامات دین مانی را بر طرف ساخت، این الواح و کتب بدست آمده منتقل کننده هنر و فرهنگ ایرانی بوده و تا قرن ها پس از مرگ مانی همچنان ادامه داشت. تا قبل از این اکتشافات این دین تنها از نوشته ها و دیدگاه های دشمنان این دین شناخته میشد. خاستگاه جغرافیایی، مانویت، بابل و بین النهرین بوده است. مانی نسب ایرانی داشت. پدرش که اهل همدان بود مادرش آنطور که گفته می شود از خاندان سلطنتی اشکانی بود. بعدها پدرمانی به بابل رفت که در آن زمان قسمتی از ایالت های اشکانی بود. مانی در ۲۱۶ میلادی در دهکده ماردینو که نزدیک بغداد امروز است به دنیا آمد. وقتی بیست و چهار ساله بود دعوی پیامبری کرد. تاریخ اولین حضورش در اجتماع در روز تاجگذاری شاپور اول پادشاه ساسانی بود در سال ۲۴۲ میلادی. گرچه دین او آغاز در امپراتوری ایران با استقبال روبرو شد ولی مخالفت رهبران زرتشتی باعث شد که چندین سال بعد شاپور او را از ایران تبعید کند. در مدت تبعیدش او دین خود را در شمال هند، تبت، ترکستان چین و خراسان تبلیغ کرد. سرانجام به ایران بازگشت و در مدت کوتاه سلطنت هرمز اول (۲۷۲-۲۷۳ میلادی) از پشتیبانی شاه برخوردار شد. اما به زودی به واسطه بدگویی و تحریک موبد موبدان کردیر به دستور بهرام اول جانشین هرمزد کشته شد. پس از کشته شدن وی بلافاصله آزار رهبران مانوی شروع شد ولی این از گسترش سریع آیین او جلوگیری نکرد. گرچه دین او در ایران ممنوع شد ولی مانویت به غرب حتی تا امپراتوری روم و به شرق در تمام آسیای میانه حتی تا چین گسترش یافت به طوری که باقی مانده مانویان تا اواخر سده هفده میلادی در چین زندگی می کردند. مانی از دین پیشینیان خود، زرتشت، بودا و مسیح استفاده کرد و دین خود را بنا نهاد مانی معتقد بود که کامل کننده رسالت این ادیان است. او از زرتشتیت

جدال بین نور و ظلمت جدال بین ماده و نور را اقتباس و آن را در اصل به عنوان راه حل مسئله خیر و شر توصیف کرد او اسطوره های زرتشتی را با اسطوره های گنوسی مسیحی در آمیخت و اساطیری نو رقم زد. و از بودایی درسهایی برای اخلاق و رفتار بشر در زندگی روزانه تدوین نمود. از مسیحیت ایده (منتظر ناجی بود) را گرفت و اظهار داشت که همان فارقلیط است که مسیح آمدن او را به جهانیان وعده داده است. مانی و پیروانش به آسانی به افکار دیگر نفوذ می کردند و آنها را به دین مانی می آوردند. برای مثال در غرب برگزیدگان (مبلغان) اصول مسیحی را بیشتر تأکید می کردند و در شرق بیشتر عقاید بودایی تأکید می شد. ولی زیر بنای اعتقاد مانی نسبت به آفرینش گیتی چیزی جز همان اعتقاد به خیر و شر ایرانی کهن نبود. ولی مانی آن را به صورت ملایم تر و ارایه داد. برای مانی، مانند زرتشت، مبنای هستی از آغاز تا انجام بر پایه دو عنصر استوار بود. دو عنصر تاریکی و روشنایی در دو جهان کاملاً جدا و متضاد از هم قرار داشتند که این دو جهان از آغاز وجود داشتند و بر هریک فرمانروایی حکومت می کرده است. روشنی در بالا و تاریکی در پایین که در هرکدام از قلمرو آنها تا بی نهایت ادامه داشته اند. فقط در یک سطح بی انتها میانی که با هم مجاور بودند. فرمانده سرزمین روشنی با چهار جنبه الوهیت، نور قدرت و خرد در سکوت مطلق حکمرایی می کرد. همچنین دوازده ائون به صورت پادشاهان سرزمین روشنی وجود داشتند. و سرزمین تاریکی مانند ذات خویش پلید و از نظر جنسیت از ماده تشکیل شده بود. در این سرزمین هزاران شیطان دیگر بود که به سرزمین تاریکی را از تحرک و تلاطم پر کرده بودند. آنها پا را از قلمرو خود بیرون نهادند وارد سرزمین روشنی شدند اولین جنگ میان تاریکی و روشنی آغاز شد. خدای روشنی برای مقابله با تاریکی دو مقام معنوی را فرا خواند. مادر زندگی و بشر نخستین احضار شدند و بشر نخستین با پنج فرزندش به مقابله با نیروهای تاریکی رفت که توسط نیروهای تاریکی اسیر شد و قسمتی از نور توسط نیروهای تاریکی بلعیده شد. و در مرحله دوم آفرینش پدر بزرگی سه مقام معنوی دوست روشنایی، روح زنده و بنای بزرگ را فرا خواند. روح زنده به مادر زندگی کمک کرد تا بشر نخستین را نجات دهد ولی قسمتی از ذرات که بوسیله تاریکی بلعیده شده بودند. بنابراین پدر بزرگی جهان مادی را بوجود آورد. و در آخر پدر بزرگی عیسی نورانی، منوهند بزرگ، را فرا خواند، عیسی نورانی به آدم

نازل شد تا انسان را از گناه کردند برهاند و وجود نورانی انسان را به نشان داد. مانی خود را آخرین فرستاده حقیقت معرفی می کرد و می گفت رسالت آسمانی او آشکار کردند همه دانستنی هایی است که به بهتر شدن و رهایی بشر منتهی می شود و بشر در خود استعدادی دارد که می تواند نوری را که با تاریکی در آمیخته، جدا کند و این در صورتی که به مفهوم « دین پاک » مانی معتقد باشد. که کمک به بالا رفتن ذرات نور پاک شده و پیوستن به مبدأ روشنی است که سرانجام رهایی یا آزادی جاودانی را باعث می شود. مانی پیروانش را به دو دسته تقسیم کرده بود: دسته اول گزیدگان که زندگی آنها با ریاضت همراه بود اینها نمونه والای حیات این دنیا بودند و کارشان تعلیم و موعظه بود. زنان و مردان هر دو می توانستند به سلک این دسته در آیند. و دسته دوم نیو شاگان بودند که قسمت اعظم پیروان مانی از این دسته بودند. آنها حق خوردن گوشت و انتخاب یک همسر را داشتند و به آنها می بایست به برگزیدگان خدمت می کردند تا در زندگی آینده بتوانند به صورت یک برگزیده به دنیا بیایند. و سعادت ابدی را از آن خود کنند. عبادت مانویان به صورت نیایش، سرود و اعتراف بود. کسانی که ایمان می آوردند بنابر وظیفه مذهبی خود باید روزه های می گرفتند، گردهمایی تشکیل می دادند و به برگزیدگان صدقه میداند و مراسم مذهبی "بما" هر سال به طور مفصل برگزار می شد این به مناسبت یادبود روز شهادت مانی برگزار می شد. علاقه مانویان به نوشتن آثار خود همراه با خلاقیت هنری موجب گسترش فنون کتاب آرایی، نقاشی، موسیقی و خوشنویسی گردید. پیروان دین مانی که دیناور نامیده می شدند در نشر عقاید و خلاقیت های ادبی و شاعرانه خود بسیار کوشا بودند و همین باعث بوجود آمدن ادبیات و خط مانوی شد که عمدتاً به زبانهای سریانی، پارسی میانه، پهلوی اشمانی، سغدی، قبطی، ترکی او یغوری و چینی بود. آثار مانویان معمولاً بر روی چرم یا پاپیروس نوشته می شد و نوشته ها با رنگ و شکل و طرح تزیین می شدند. مانی را به دلیل نگاشتن کتاب ارژنگ که به صورت نقاشی بود پیامبر نقاش نیز می گفتند.

این پایان نامه در پنج فصل به شرح ذیل تهیه گردیده است:

فصل اول کلیات طرح

فصل دوم سیر تاریخی آیین مانی و مانویت پس از مانی

فصل سوم اصول عرفانی آیین مانی

فصل چهارم ساختار جامعه مانوی

فصل پنجم هنر و ادبیات مانوی

فصل اول

کلیات

۱-۱ بیان مسئله :

در سده سوم میلادی ایران و بین‌النهرین مجموعه‌ای از ادیان و فرهنگ‌های مختلف را در خود جمع کرده و محل برخورد رقابت ادیان مختلف شده بود. بر اساس اسناد تاریخی می‌توان پی برد که در جوار پیشرفت اقتصادی و بازرگانی رشد و افزایش جمعیت شهرها و مراکز دینی مختلف رو به گسترش بوده و در شهرهای مهم منطقه از جمله بابل محل برخورد عقاید و رقابت‌ها بوده است و برخورد فرهنگ‌ها موجب پویایی و گسترش و دگرگونی آنها می‌شود. مانی در ۲۱۶ میلادی و در حوالی شهر بابل زاده شد و توانست با ادیان فرهنگ‌های مختلف آشنایی پیدا کند و دین خود را بر اساس این ادیان پایه‌ریزی کند. مانی خیلی زود توانست دین خود را گسترش دهد و وارد دربار شاپور ساسانی شود و حتی شاپور را به دین خود متمایل سازد. گرچه مانی و دینش مورد سخت‌گیری موبدان زرتشتی قرار گرفتند ولی مانویت توانست خیلی زود نه تنها در شرق بلکه در غرب نیز به سرعت گسترش یابد.

۱-۲ هدفهای تحقیق:

هدف از این تحقیق بررسی زندگی مانی و آیینش و ساختار و اصول جامعه دینی مانی و همچنین هنر، ادبیات و خط مانی است و شرایط بوجود آمدن این دین و چگونگی فعالیت های تبلیغی مانویان، سیر گسترش این دین در جهان غرب و شرق است و تأثیراتش بر این جوامع است.

۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه های انتخاب آن :

با توجه به این اینکه مانی یکی از چهره های برجسته در ایران دوران باستان است و سهم بزرگی در تحولات فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و سیاسی عصر خود تا به امروز دارد. مانویت، اولین و مهم ترین نهضت بود که در برابر دین زرتشتی در سده سوم میلادی در شاهنشاهی ایران ایستاد. مانی با در هم آمیختن مقدماتی از دین های گوناگون موجود، سعی بسیار کرد تا دینی را ایجاد کند که به گفته خودش دینی جهانی شود مانی توانست دین خود را از سمت شرق تا آسیای میانه و هندو چین، و از سمت غرب تا بین النهرین، آسیای صغیر، بیزانس، رم و حتی تا آفریقا نفوذ پیدا کند. در هر سرزمین رنگ و بوی فرهنگی - دینی آن جا را به خود بگیرد و در مقابل بر فرهنگ و هنر آن سرزمین تأثیر بگذارد. در این رساله سعی شده چگونگی زندگی و اندیشه این شخصیت مورد بررسی قرار گیرد.

۱-۴ سوالات و فرضیه های تحقیق:

-سوال اصلی:

۱- نقش سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، هنری، دینی مانی در ایران دوره ساسانی و پس از آن

چگونه بود؟

- سوال فرعی ۱ :

۱ اصول فلسفی آیین مانی چه بود؟

-سوال فرعی ۲:

طبقات اجتماعی جامعه مانی در اندیشه وی به چه میزان تأثیر گذار بود؟

-سوال فرعی ۳:

هنر و ادبیات مانی چه نقشی در گسترش دین وی داشت؟

- فرضیه اصلی :

مانی که در فضای عرفانی در میان رودان رشد یافته بود. دین خود را از تلفیق ادیان چون مسیحیت زرتشتی ، بودایی بنا نهاد و با حمایت شاپور ساسانی و بعد هرمز اول دین خود را در ایران گسترش داد. گسترش دین مانویت که نخستین قیام دینی در برابر دین زرتشتی بود . روحانیون زرتشتی را به مخالفت با آن وا داشت، این مخالفت باعث مرگ مانی و آزار و اذیت پیروان این کیش شد مانی همچنین هنرمندی چیره دست بود که از راه نگارش آثار عرفانی، نقاشی ، خوشنویسی و تذهیب توانست نفوذی انکار ناپذیر در ایران داشته باشد.

- فرضیه فرعی ۱:

مانی معتقد به دو اصل نور و تاریکی بود که بین نور و تاریکی مبارزه دائمی در جریان است و سرانجام نور بر تاریکی غلبه خواهد کرد.